

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının 2016-cı il üçün pul və maliyyə sabitliyi siyasətinin əsas istiqamətləri barədə BƏYANATI

2015-ci ilə dünya iqtisadiyyatında qeyri-müəyyənliklər və global maliyyə bazarlarında qeyri-sabitlik artmış, inkişaf etməkdə olan və iri iqtisadiyyatlılara malik bir sıra ölkələrdə iqtisadi artım zəifləmiş və global risklər yüksəlmişdir. Bu şəraitdə dünya emtəə qiymətlərinin, o cümlədən neftin qiymətinin azalması proseslərin güclənməsi, bir sıra valyutaların, o cümlədən xammal ixrac edən ölkələrin milli valyutalarının ucuzlaşması daha da sürətlənmişdir.

Global və regional səviyyədə gedən mürəkkəb iqtisadi proseslər dünya iqtisadiyyatına sıx inteqrasiya olunmuş Azərbaycan iqtisadiyyatına da öz təsirini göstərmişdir. Neftin qiymətinin kəskin aşağı düşməsi xarici valyuta gəlirlərinin və tədviə balansının profilinin əhəmiyyətli azalmasına gətirib çıxarmışdır. Bununla əlaqədar milli iqtisadiyyatın dayanıqlılığının gücləndirilməsi çağırışları daha da aktuallaşmış, bu çağırışlara uyğun olaraq büdcə-vergi və pul-məzənnə siyasətində adekvat maneəvərlər həyata keçirilmişdir. Qeyri-neft sektorunda iqtisadi artımın əsas amili olan daxili tələbin əsas komponentləri isə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişməyə başlamışdır.

Bütün bunlar yüksək neft qiymətləri dövründə valyuta bazarında formalaşmış balans prinsipli

olaraq dəyişdirmiş, manatın məzənnəsinə təzyiqlər artmışdır. Eyni zamanda tələfdə ölkələrdə baş verən sislə devalvasiyalar milli iqtisadiyyatın bəyənəlxalq rəqabət qabiliyyəti üçün ciddi risklər yaratmışdır. Yararın yeni vəziyyət məzənnə rejiminə yenidən baxılmasını zəruri etmişdir. Uzunmüddətli xarakter daşıyan xarici iqtisadi şokların güclənməsini nəzərə alaraq tədviə balansının tarazlaşdırılması, ölkənin valyuta ehtiyatlarının kritik səviyyədə qorunması, milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətini təmin olunması məqsədilə Mərkəzi Bank "üzən məzənnə rejimi"nə keçid barədə qərar qəbul etmişdir. Bu keçid taktiki olaraq makroiqtisadi maneəvərləri dəyişmiş, strateji olaraq isə milli iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi strategiyasının dəstəklənməsinə yönəlmişdir.

Yeni global və daxili iqtisadi şəraitdə bank sektorunda risklərin artması maliyyə sabitliyinin qorunması vəzifəsini daha da kəskinləşdirmişdir. Mərkəzi Bank bank sektorunda restrukturizasiya prosesinə başlamış, sektorun maliyyə dayanıqlılığının gücləndirilməsi və risklərin idarə edilməsi tədbirlərini daha da gücləndirmişdir. Eyni zamanda ölkədə maliyyə infrastrukturunun inkişafı davam etmiş, o cümlədən ödəniş sistemlərinin fəaliyyəti genişləndirilmişdir.

İnflyasiya tempi ehtalının nominal gəlirlərinin artım tempindən aşağı olmuş, nəticədə ehtalının sərəncamında qalan gəlirlər real olaraq 11 ayda 2% artmışdır. 2015-ci ilin 11 ayında ticarət tərəfdaş olan ölkələrdə inflasiyaya orta hesabla 8,3% təqvil etmişdir ki, bu da Azərbaycan cəmiyyətinin inflasiyadan 4,6 faiz bəndi çöxdür. Ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə sənaye məhsullarının istehsalçı qiymətləri indeksi 32% azalmış, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçı qiymət indeksi isə 2,3% artmışdır.

MƏZƏNNƏ, 2015-ci ilə xarici valyuta tələbin kəskin artması şəraitində Mərkəzi Bankın məzənnə siyasəti makroiqtisadi dayanıqlılıq təmin olunması və milli iqtisadiyyatın bəyənəlxalq rəqabət qabiliyyətinin gücləndirilməsi məqsədilə rəqabətə uyğunlaşdırılmasına yönəldilmişdir.

2015-ci il valyuta bazarında xarici valyuta təklifinin əhəmiyyətli azalması, xarici valyutaya tələbin isə kəskin artması müşahidə edilmişdir. Bu, valyuta bazarının həm nəgdi, həm də qeyri-nəgdi segmentləri üzrə baş vermişdir.

Tədviə balansının profilinin aşağı düşməsi səbəbindən başlanılmış büdcə xərclərinin yığılması siyasəti çərçivəsində neft gəlirlərinin büdcə transferlərinin azaldılması da xarici valyuta təklifinin əhəmiyyətli məhdudlaşmasına gətirib çıxarmışdır. Transferlərin həcminin azalması şəraitində Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu (ARDNF) valyuta satışları ödəniş məqsədilə 33% azalmışdır. Xarici valyutaya tələbin kəskin artması isə əsasən yüksək dollarlaşma ilə izah olunur.

Bütüvlüdə yararın yeni situasiyaya nəfəsli yüksək qiyməti (100 ABŞ dolları) dövründə formalaşmış makroiqtisadi göstəricilərin əhəmiyyətli korreksiyanı zərurət yaratmışdır. Valyuta bazasına və manatın məzənnəsinə ciddi təzyiqlərin yaranmasını nəzərə alaraq cari ilin fevralında manatın devalvasiyası həyata keçirilmiş, valyuta bazarı və manatın məzənnəsi neftin 50-55 dollar qiymətinə adaptasiya olunaraq bəyənəlxalq rəqabətə uyğunlaşdırılmışdır.

Cari ilin may-iyul aylarında Mərkəzi Bank müəyyən həcmdə valyuta alışları da həyata keçirmişdir.

Lakin ilin ayının sonlarına ehtibarın neftin qiymətinin sürətlə aşağı düşməsi valyuta bazasına və məzənnəsinə təzyiqlər yenidən əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Eyni zərərində, tələfdə ölkələrdə davam edən devalvasiyaların milli iqtisadiyyatın bəyənəlxalq rəqabət qabiliyyətini məni təsirli gücləndirmişdir. Son aylarda volatilliyin daha da artması nəzərə alınaraq, 2014-cü ilin əvvəlindən bir sıra tərəfdaş ölkələrin milli valyutalarının dəyərliyə 100%-ə düşürülmüşdür.

Bütün bunlar xarici valyutaya tələbi artıraraq manatın məzənnəsinə güclü təzyiqlər yaratmış, manatın məzənnəsinin dəyişməsi göstənilərini yüksəltmişdir. Bu proseslərin təsiri altında valyuta bazarında kəskin disbalans yaranmışdır. Mərkəzi Bank valyuta bazarında satışları 8 mrd. ABŞ dollarını ötmüş, valyuta ehtiyatları isə 5 mrd. ABŞ dollarına düşmüşdür. Bununla da Mərkəzi Bank neftin yüksək qiymətlərində iqtisadiyyatın tələfi xarici valyutaları yenidən iqtisadiyyatına qaytarmış, nəticədə iqtisadi subyektlərin balanslarının valyuta strukturu dəyişmişdir. Əhəlin xarici valyutada əmanətləri (ABŞ dolları ifadəsində) ilin əvvəlindən bir 40%-dən çox artaraq 5 mrd. ABŞ dolları olmuşdur.

Yararın qeyri valyuta bazarının məzənnəsinə yeni neft qiymətlərinə uyğunlaşdırılması zəruri etmişdir. Bunu nəzərə alaraq Mərkəzi Bankın İdarə Həyətli 21 dekabr 2015-ci il tarixində "üzən məzənnə" rejiminə keçid məqsədilə qərar qəbul etmişdir. Bu qərar manatın məzənnəsinin valyuta bazarında konjunktura uyğun yeni səviyyə formalaşmasını şərtləndirmişdir. Nəticədə manatın bütun tərəfdə ölkələrin valyutalarına nəzərən nominal kəfiyyətli məzənnəsi əhəmiyyətli ucuz-

laşmış, onun nominal effektiv məzənnəsi 40%-dən çox ucuzlaşmışdır. Effektiv məzənnənin ucuzlaşması idxalı əvəzləyən və ixrac sahələrini inkişafı stimullaşdırıran amildir.

MƏNƏTAR VƏZİYYƏT. Pul kəfiyyətinin dinamikası əsasən valyuta bazarında gedən proseslərin təsiri altında formalaşmışdır.

Cari ilin 11 ayında manatla geniş pul kütləsi (M2 pul əqrəqatı) 48% azalmışdır ki, bu da əsasən iqtisadi subyektlərin öz nəgdi və qeyri-nəgdi yığımaları xarici valyutaya konvertasiya etmələri ilə əlaqədardır. Xarici valyutada əmanət və depozitlərin kəskin artması və depozitlərdə xüsusi çəkisi ilin əvvəlindəki 36,2%-dən dövrün sonuna 68,4%-ə yüksəlmişdir.

Pul siyasəti alətləri ilə bağlı qərarların qüvvəyə gətirilməsi Mərkəzi Bank inflasiya hədəfini nəzərə almışdır. İnflyasiyanın məqbul səviyyədə qalmasını və pul kütləsinin dəyişməsinə uyğun olaraq nəzərə alaraq Mərkəzi Bank məqbul ehtiyat normasını 2%-dən 0,5%-ə, uçot dərəcəsinə isə 3,5%-dən 2%-ə endirmişdir.

Iqtisadi artıma dəstək vermək və maliyyə sabitliyini qorumaq üçün Mərkəzi Bank cari ilə iqtisadiyyata müxtəlif kanallarla (bankların yenidən maliyyələşdirilməsi, hökumət zəmanəti ilə mühüm sosial-iqtisadi əhəmiyyətli kəşb edən təhvilərin maliyyələşdirilməsi, məcburi ehtiyatların azaldılması, banklardan və qeyri-bank kredit təşkilatlarından qiymətli kağızların alınması, "SVOP" əməliyyatları və s.) likvidlik vermişdir.

MƏRKƏZİ BANKIN FƏALİYYƏTİ 1.1. MAKROIQTİSADI MÜHİT

GLOBAL İQTİSADI ŞƏRAİT. 2015-ci il dünya iqtisadiyyatında qeyri-müəyyənliklərin artması, qarşılıqlı əsli olan ölkə qrupları üzrə vəziyyətə kövrək iqtisadi artım, emtəə qiymətlərinin kəskin aşağı düşməsi, məzənnələrin qeyri-sabitliyi, bir sıra inkişaf etməkdə olan ölkələrdə maliyyə və emtəə "kəpükçülük"ün başlanması ilə səciylənmişdir.

Mövdu meylləri nəzərə alaraq Beynəlxalq Valyuta Fondu (BVF) global artım proqnozlarını azaldımla istiqamətdə dəyişmişdir. Son proqnoza görə, cari ilə global neft iqtisadi artımın 3,1% olacağı gözlənilir ki, bu da öncə vermiş proqnozdan 0,2 faiz bəndi aşağıdır. Ölkənin artım proqnozu inkişaf etmiş ölkələrdə (İEO) üzrə 2%-ə, üzrə isə 4%-ə endirilmişdir.

2015-ci ilin əvvəlindən bir sıra inkişaf etməkdə olan ölkələrdə (İEO) üzrə isə 4%-ə endirilmişdir. BVF-nin proqnozları bazasında aparılan hesablamalara görə, Azərbaycanın əsas ticarət tərəfdaşı olan 15 ölkə üzrə (qeyri-neft ixrac çəkili) 0,64%, o cümlədən MDB üzrə 2,7% rəsəsiyə gözlənilir.

BVF dövrü ümumi məhsulunu (nominal ÜDM) 2009-cu ildən etibarən ilk dəfə olaraq azalacağını proqnozlaşdırır. Qiymətləndirmələrə görə, ÜDM nominal ifadəsində ölkənin müqayisədə təxminən 5% azalaraq 73,5 trilyon ABŞ dolları təşkil edəcək. Bu isə əksər ölkələrin valyutalarının dollara qarşı ucuzlaşması nəticəsində ölkənin ölkələrin nominal ÜDM-nin dollar ifadəsində azalması və emtəə qiymətlərinin ucuzlaşması ilə izah olunur.

Global iqtisadi artımın mühüm amillərindən olan global ticarətin artımı aşağı olaraqdır. 2015-ci ilin sonuna qlobal emtəə və xidmət ticarətinin cəmi 3,2% artacağı gözlənilir.

Zəif iqtisadi fəaliyyət dünyada məşğulluğun bərpasını çəkilmişdir. Beynəlxalq Eməkləndirilmə Qiymətləndirməsinə görə, hazırda dünyada 204 milyon işsiz var ki, bu da global bəhrənən öncəsi sayıya bənzər 34 milyon nəfər çoxdur.

Global maliyyə və investisiya axınları coğrafiyasının İEO-lara doğru istiqamətlənməsi 2015-ci ilə davam etmişdir. BMT-nin Ticarət və İnkişaf üzrə Koordinasiya (UNCTAD) qiymətləndirmələrinə əsasən, bir sıra xarici investisiyaların artımı 2015-ci ilə İEO üzrə 23%, İEO üzrə isə 3,3% əyləşməsinə olacaqdır.

ABŞ dollarının əksər ölkələrin valyutalarına qarşı məzənnəsinin möhkəmlənməsi baş vermişdir. Cari ilin əvvəlindən ABŞ dolları avroya qarşı 11%, Çin Yuanına qarşı 4%, Türkiyə lirsinə qarşı 26%, rus rubluna qarşı 22%, Ocazasiyan

tergenesinə qarşı 86%, Norveç kronuna qarşı isə 17% möhkəmlənmişdir. Dolların bəhəmsizliyi ABŞ-ə yuxarı pul siyasətindən irənlir. Ölkənin, habelə bir sıra ölkələrdə xarici valyutaya daxil olmalarının azalması ilə izah olunur.

2015-ci il dövrünün bir çox ölkələrində də valyuta ehtiyatlarının azalması da müşahidə olunmuşdur. BVF-nin məlumatına görə, 2015-ci ilin tələbi ilk yarısında mərkəzi bankların valyuta ehtiyatları 121 mrd. ABŞ dolları azalmışdır. Azalma əsasən İEO üzrə baş vermişdir ki, bu da kapital dahtiləmələri və cari hesabın vəziyyəti, mərkəzi bankların valyuta bazasına satışıyın müdaxilələri etməsi və dolları digər valyutalara qarşı möhkəmlənməsi ilə izah olunur.

Global emtəə qiymətlərinin azalma meylli 2015-ci ilə davam etmişdir. Ötən 11 ayda global emtəə qiymətləri 25,5%, o cümlədən ərzaq qiymətləri 15,7%, meşə qiymətləri isə 26,8% azalmışdır.

Cari ilin 11 ayında neftin dünya qiyməti artımına meylli göstərmək 1 bəndə görə 68 ABŞ dollarına düşmüşdür, sonradan yenidən kəskin azalaraq 1 bəndə görə 37 ABŞ dollarına enmişdir. Bu, son 11 ilin ən aşağı səviyyəsidir. Neft qiymətlərində kəskin azalmanın səbəbləri kimi son vaxtlar dünya neft bazarında təklifin artması, xüsusən Neft İxrac Edən Ölkələr Birliyi (OPEC) tərəfindən təklifin yüksək olması, son 40 ildə ilk dəfə ABŞ-dən neft ixracına məhdudluyyətlərin götürülməsi, sankiyaların aradan qaldırılması nəticəsində İranın bazarı çıxması əhəmiyyətli və digər amillər göstərilir. ABŞ Federal Ehtiyat Sistemini faiz dərəcəsinin artırımına dair qərarı isə ABŞ dollarının bahələndirilməyə dair siyasətinə əsasən, kəskin azaldıcı təsir etmişdir. Əsas neft istehlakçısı olan bir sıra inkişaf edən ölkələrdə iqtisadi artımın zəifləməsi də neftin ucuzlaşmasına fundamental amillərdən biridir.

Ümumilikdə 2014-cü ilin iyun ayında neftin qiyməti 3 dəfədən çox aşağı düşmüşdür. Neftin ucuzlaşması bir sıra neft ixrac edən ölkələrdə dövlət xərclərinin idarəsini və milli valyutaların dəyərini düşməsi ilə müşayiət olmuşdur.

XARICI İQTİSADI MƏYVƏ. 2015-ci ilə Azərbaycanın xarici iqtisadi mövqeyi dünya emtəə bazarında konjunktura və ticarət tərəfdaşlarındakı vəziyyətlərin təsiri altında formalaşmışdır.

2015-ci ilin 9 ayında tədviə balansının cari hesabında 241 mrd. ABŞ dolları həcmində profiliz yaranmışdır. Bu profilizdən ölkənin iqtisadi nəzərə alınmayan aktivləri azalması əsasən neftin ucuzlaşması ilə izah olunur. Qeyri-neft sektorunu üzrə emtəə və xidmət balansına isə tərəfdə ölkələrdə iqtisadi proseslərdə təsirlənmişdir.

2015-ci ilin sonuna tədviə balansının cari hesabının pik ilində (2011) olan 17 mrd. ABŞ dolları həcmində profilizinin təxminən 0,5 mrd. ABŞ dollarına düşməsi proqnozlaşdırılır.

Cari ilin 11 ayında ölkənin dövrü ilə müqayisədə ixrac 48,7% azalmışdır. İdxal, demək olar ki, dəyişməmişdir. İxracda azalma əsasən neft-qaz sektorunu üzrə baş vermişdir. Xarici ticarət balansının profilisi 5 dəfədən çox azalaraq 2,4 mrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir.

Iqtisadi tərəfdə ölkələrdə yararın vəziyyəti dəxli olan pul bəhərlərinə da təsir etmiş, ilkin rəqəmlərə görə, pul bəhərləri ölkənin iqtisadi dövrü ilə müqayisədə 30%-dən çox azalmışdır.

2015-ci ilə ölkənin strateji valyuta ehtiyatlarının zəruri həcmdə qorunması təmin edilmişdir. Hazırda strateji ehtiyatları 39 mrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir ki, bu da 26,5 ayıq məl və xidmət idxalına kifayət edən və xarici dövlət borcunu 5 dəfədən çox üstələyir.

İQTİSADI ARTIM. 2015-ci ilə iqtisadi artım davam etmiş və bu artımın başlıca mənbəyi qeyri-neft sektorudur.

Cari ilin 11 ayında real ÜDM 3,1%, o cümlədən qeyri-neft iqtisadiyyatında 4% artmışdır. ÜDM-in 69,3%-i qeyri-neft sektorunun payına düşmüşdür. İqtisadi artımın əsas tələbi, o cümlədən istehlak tələbi və investisiya qoyuluşları mühüm rol oynamışdır.

2015-ci ilin 11 ayında ölkə iqtisadiyyatına investisiyaların həcmi 14,4 mrd. manat təşkil etmişdir. Övvəki illərdə olduğu kimi, cari ilə də dövlət investisiyalarının ölkədə investisiya aktivliyi mühüm rol oynamışdır. 2015-ci ilin 11 ayında ev təsərrüfatlarının istehlak xərclərinə li növbədə gəlirlərin artımı təsirlənmişdir. Dövr ərzində əhəlinin nominal pul gəlirləri 5,7%, orta aylıq əməkhaqqı isə 4,6% artmışdır.

1.2. PUL SIYASƏTİNİN HƏYATLA KEÇİRİLMƏSİ

İNFLYASIYA. Qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsi, inflasiyanın itirəqəmi səviyyədə saxlanması hesabı dövründə Mərkəzi Bankın və hökumətin başlıca vəzifələrindən biridir.

2015-ci ilin 11 ayında orta illik inflasiya 3,7% təşkil etmişdir. Ərzaq qiymətlərinin artımı isə 5,9% olmuşdur. Nominal effektiv məzənnə, inflasiya göstəniləri və ticarət tərəfdaşlarına yüksək inflasiya qiymətləri artırıcı, pul təklifi və dünya qiymətlərinin dəyişməsi ilə əlaqədar təsirlənmişdir. Bundan başqa, bir sıra sosial əhəmiyyətli məhsulların qiymətlərinin tənzimlənməsi inflasiya səviyyəsinə azaldan amillərdən olmuşdur.

2015-ci il valyuta bazarında xarici valyuta təklifinin əhəmiyyətli azalması, xarici valyutaya tələbin isə kəskin artması müşahidə edilmişdir. Bu, valyuta bazarının həm nəgdi, həm də qeyri-nəgdi segmentləri üzrə baş vermişdir.

Tədviə balansının profilinin aşağı düşməsi səbəbindən başlanılmış büdcə xərclərinin yığılması siyasəti çərçivəsində neft gəlirlərinin büdcə transferlərinin azaldılması da xarici valyuta təklifinin əhəmiyyətli məhdudlaşmasına gətirib çıxarmışdır. Transferlərin həcminin azalması şəraitində Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondu (ARDNF) valyuta satışları ödəniş məqsədilə 33% azalmışdır. Xarici valyutaya tələbin kəskin artması isə əsasən yüksək dollarlaşma ilə izah olunur.

Bütüvlüdə yararın yeni situasiyaya nəfəsli yüksək qiyməti (100 ABŞ dolları) dövründə formalaşmış makroiqtisadi göstəricilərin əhəmiyyətli korreksiyanı zərurət yaratmışdır. Valyuta bazasına və manatın məzənnəsinə ciddi təzyiqlərin yaranmasını nəzərə alaraq cari ilin fevralında manatın devalvasiyası həyata keçirilmiş, valyuta bazarı və manatın məzənnəsi neftin 50-55 dollar qiymətinə adaptasiya olunaraq bəyənəlxalq rəqabətə uyğunlaşdırılmışdır.

Cari ilin may-iyul aylarında Mərkəzi Bank müəyyən həcmdə valyuta alışları da həyata keçirmişdir.

Lakin ilin ayının sonlarına ehtibarın neftin qiymətinin sürətlə aşağı düşməsi valyuta bazasına və məzənnəsinə təzyiqlər yenidən əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Eyni zərərində, tələfdə ölkələrdə davam edən devalvasiyaların milli iqtisadiyyatın bəyənəlxalq rəqabət qabiliyyətini məni təsirli gücləndirmişdir. Son aylarda volatilliyin daha da artması nəzərə alınaraq, 2014-cü ilin əvvəlindən bir sıra tərəfdaş ölkələrin milli valyutalarının dəyərliyə 100%-ə düşürülmüşdür.

Bütün bunlar xarici valyutaya tələbi artıraraq manatın məzənnəsinə güclü təzyiqlər yaratmış, manatın məzənnəsinin dəyişməsi göstənilərini yüksəltmişdir. Bu proseslərin təsiri altında valyuta bazarında kəskin disbalans yaranmışdır. Mərkəzi Bank valyuta bazarında satışları 8 mrd. ABŞ dollarını ötmüş, valyuta ehtiyatları isə 5 mrd. ABŞ dollarına düşmüşdür. Bununla da Mərkəzi Bank neftin yüksək qiymətlərində iqtisadiyyatın tələfi xarici valyutaları yenidən iqtisadiyyatına qaytarmış, nəticədə iqtisadi subyektlərin balanslarının valyuta strukturu dəyişmişdir. Əhəlin xarici valyutada əmanətləri (ABŞ dolları ifadəsində) ilin əvvəlindən bir 40%-dən çox artaraq 5 mrd. ABŞ dolları olmuşdur.

1.3. MALİYYƏ SABİTLİYİ VƏ BANK SİSTEMİNİN İNKİŞAFI

PRUDENSIAL NƏZARƏT. 2015-ci ilə prudensial tənzimləmə bank sektorunda dayanıqlılıqın qorunmasına yönəldilmişdir, bankların fəaliyyətinə təsir edən daxili və xarici amillərin monitorinqi əsasında müvafiq preventiv tədbirlər görülmüşdür.

Mərkəzi Bankın bank nəzarəti və prudensial tənzimləmə sistemini effektivliyin artırılması təmin edilmişdir. Həyata keçirilən tədbirlər bank sektorunda riskləri adekvat səviyyələrdə idarə etməyə imkan vermişdir. Bankların məzənnəsinin korreksiyanı adaptasiyası məqsədilə məzənnə riskinin tənzimlənməsi üçün istifadə olunan açıq valyuta müvəqqi nəmativə çevik tənzimlənmələri, Məzənnə korreksiyanı bəyənəlxalq rəqabətə uyğunlaşdırılması, bankların bəyənəlxalq rəqabətə uyğunlaşdırılması məqsədilə Mərkəzi Bank aktiviyyəti üzrə ehtiyatların tələfi xarici valyutaları yenidən iqtisadiyyatına qaytarmış, nəticədə iqtisadi subyektlərin balanslarının valyuta strukturu dəyişmişdir. Əhəlin xarici valyutada əmanətləri (ABŞ dolları ifadəsində) ilin əvvəlindən bir 40%-dən çox artaraq 5 mrd. ABŞ dolları olmuşdur.

Yararın qeyri valyuta bazarının məzənnəsinə yeni neft qiymətlərinə uyğunlaşdırılması zəruri etmişdir. Bunu nəzərə alaraq Mərkəzi Bankın İdarə Həyətli 21 dekabr 2015-ci il tarixində "üzən məzənnə" rejiminə keçid məqsədilə qərar qəbul etmişdir. Bu qərar manatın məzənnəsinin valyuta bazarında konjunktura uyğun yeni səviyyə formalaşmasını şərtləndirmişdir. Nəticədə manatın bütun tərəfdə ölkələrin valyutalarına nəzərən nominal kəfiyyətli məzənnəsi əhəmiyyətli ucuz-

laşmış, onun nominal effektiv məzənnəsi 40%-dən çox ucuzlaşmışdır. Effektiv məzənnənin ucuzlaşması idxalı əvəzləyən və ixrac sahələrini inkişafı stimullaşdırıran amildir.

MƏNƏTAR VƏZİYYƏT. Pul kəfiyyətinin dinamikası əsasən valyuta bazarında gedən proseslərin təsiri altında formalaşmışdır.

Cari ilin 11 ayında manatla geniş pul kütləsi (M2 pul əqrəqatı) 48% azalmışdır ki, bu da əsasən iqtisadi subyektlərin öz nəgdi və qeyri-nəgdi yığımaları xarici valyutaya konvertasiya etmələri ilə əlaqədardır. Xarici valyutada əmanət və depozitlərin kəskin artması və depozitlərdə xüsusi çəkisi ilin əvvəlindəki 36,2%-dən dövrün sonuna 68,4%-ə yüksəlmişdir.

Pul siyasəti alətləri ilə bağlı qərarların qüvvəyə gətirilməsi Mərkəzi Bank inflasiya hədəfini nəzərə almışdır. İnflyasiyanın məqbul səviyyədə qalmasını və pul kütləsinin dəyişməsinə uyğun olaraq nəzərə alaraq Mərkəzi Bank məqbul ehtiyat normasını 2%-dən 0,5%-ə, uçot dərəcəsinə isə 3,5%-dən 2%-ə endirmişdir.

Iqtisadi artıma dəstək vermək və maliyyə sabitliyini qorumaq üçün Mərkəzi Bank cari ilə iqtisadiyyata müxtəlif kanallarla (bankların yenidən maliyyələşdirilməsi, hökumət zəmanəti ilə mühüm sosial-iqtisadi əhəmiyyətli kəşb edən təhvilərin maliyyələşdirilməsi, məcburi ehtiyatların azaldılması, banklardan və qeyri-bank kredit təşkilatlarından qiymətli kağızların alınması, "SVOP" əməliyyatları və s.) likvidlik vermişdir.

Hesabat dövrünün sonuna bank sektorunu üzrə kapital adekvatlığı 12%-lik normaya qarşı 17,8% təşkil etmişdir. Bankların kapitalının böyük hissəsini səhmdar kapitalı təşkil edir ki, bu da potensial qədərə qarşı müqavimət artırılması üzrə global meyllərə uyğundur.

Bank sektorunun likvidliyi qənaətbəx səviyyədə olmuş, öhdəliklərin və hesablamaların icrası fəaliyyətə həyata keçirilmişdir. Sektorun ən likvidlik əmsali (68,6%) Mərkəzi Bankın minimum tələbini (30% 2 dəfədən çox) ötürmüşdür.

Bank aktivlərinin keyfiyyəti qənaətbəx səviyyədədir. Dövrün sonuna real sektorun və əhəlin vaxtı keçmiş kredit bəhərlərinin ümumi portfelidə xüsusi çəkisi cəmi 7% təşkil etmişdir.

Ölkədə maliyyə savadlılığının artırılması məqsədilə Maliyyə Savadlılığı Portalı fəaliyyətə başlamışdır.

MALİYYƏ VƏSİTƏÇİLİYİ. 2015-ci ilə bank sistemini inkişaf dinamikasının qorunması və iqtisadi subyektlər üçün kreditlərin dəyərini optimallaşdırılması istiqamətində tədbirlər davam etdirilmişdir.

Mərkəzi Bank bank ictimaiyyəti ilə fəal dialoq şəraitində kredit faizlərinin azaldılması istiqamətində kompleks tədbirlər görmüşdür. Bankların fiziki xəşlərin kreditləşdirilməsi ilə əlaqədar sosial məsuliyyətinin gücləndirilməsi çərçivəsində komissiyaların qurulması məqsədilə məzənnə riskinin tənzimlənməsi üçün istifadə olunan açıq valyuta müvəqqi nəmativə çevik tənzimlənmələri, Məzənnə korreksiyanı bəyənəlxalq rəqabətə uyğunlaşdırılması, bankların bəyənəlxalq rəqabətə uyğunlaşdırılması məqsədilə Mərkəzi Bank aktiviyyəti üzrə ehtiyatların tələfi xarici valyutaları yenidən iqtisadiyyatına qaytarmış, nəticədə iqtisadi subyektlərin balanslarının valyuta strukturu dəyişmişdir. Əhəlin xarici valyutada əmanətləri (ABŞ dolları ifadəsində) ilin əvvəlindən bir 40%-dən çox artaraq 5 mrd. ABŞ dolları olmuşdur.

Yararın qeyri valyuta bazarının məzənnəsinə yeni neft qiymətlərinə uyğunlaşdırılması zəruri etmişdir. Bunu nəzərə alaraq Mərkəzi Bankın İdarə Həyətli 21 dekabr 2015-ci il tarixində "üzən məzənnə" rejiminə keçid məqsədilə qərar qəbul etmişdir. Bu qərar manatın məzənnəsinin valyuta bazarında konjunktura uyğun yeni səviyyə formalaşmasını şərtləndirmişdir. Nəticədə manatın bütun tərəfdə ölkələrin valyutalarına nəzərən nominal kəfiyyətli məzənnəsi əhəmiyyətli ucuz-

laşmış, onun nominal effektiv məzənnəsi 40%-dən çox ucuzlaşmışdır. Effektiv məzənnənin ucuzlaşması idxalı əvəzləyən və ixrac sahələrini inkişafı stimullaşdırıran amildir.

MƏNƏTAR VƏZİYYƏT. Pul kəfiyyətinin dinamikası əsasən valyuta bazarında gedən proseslərin təsiri altında formalaşmışdır.

Cari ilin 11 ayında manatla geniş pul kütləsi (M2 pul əqrəqatı) 48% azalmışdır ki, bu da əsasən iqtisadi subyektlərin öz nəgdi və qeyri-nəgdi yığımaları xarici valyutaya konvertasiya etmələri ilə əlaqədardır. Xarici valyutada əmanət və depozitlərin kəskin artması və depozitlərdə xüsusi çəkisi ilin əvvəlindəki 36,2%-dən dövrün sonuna 68,4%-ə yüksəlmişdir.

Pul siyasəti alətləri ilə bağlı qərarların qüvvəyə gətirilməsi Mərkəzi Bank inflasiya hədəfini nəzərə almışdır. İnflyasiyanın məqbul səviyyədə qalmasını və pul kütləsinin dəyişməsinə uyğun olaraq nəzərə alaraq Mərkəzi Bank məqbul ehtiyat normasını 2%-dən 0,5%-ə, uçot dərəcəsinə isə 3,5%-dən 2%-ə endirmişdir.

Iqtisadi artıma dəstək vermək və maliyyə sabitliyini qorumaq üçün Mərkəzi Bank cari ilə iqtisadiyyata müxtəlif kanallarla (bankların yenidən maliyyələşdirilməsi, hökumət zəmanəti ilə mühüm sosial-iqtisadi əhəmiyyətli kəşb edən təhvilərin maliyyələşdirilməsi, məcburi ehtiyatların azaldılması, banklardan və qeyri-bank kredit təşkilatlarından qiymətli kağızların alınması, "SVOP" əməliyyatları və s.) likvidlik vermişdir.

Hesabat dövrünün sonuna bank sektorunu üzrə kapital adekvatlığı 12%-lik normaya qarşı 17,8% təşkil etmişdir. Bankların kapitalının böyük hissəsini səhmdar kapitalı təşkil edir ki, bu da potensial qədərə qarşı müqavimət artırılması üzrə global meyllərə uyğundur.

Bank sektorunun likvidliyi qənaətbəx səviyyədədir. Dövrün sonuna real sektorun və əhəlin vaxtı keçmiş kredit bəhərlərinin ümumi portfelidə xüsusi çəkisi cəmi 7% təşkil etmişdir.

Ölkədə maliyyə savadlılığının artırılması məqsədilə Maliyyə Savadlılığı Portalı fəaliyyətə başlamışdır.

MALİYYƏ VƏSİTƏÇİLİYİ. 2015-ci ilə bank sistemini inkişaf dinamikasının qorunması və iqtisadi subyektlər üçün kreditlərin dəyərini optimallaşdırılması istiqamətində tədbirlər davam etdirilmişdir.

Mərkəzi Bank bank ictimaiyyəti ilə fəal dialoq şəraitində kredit faizlərinin azaldılması istiqamətində kompleks tədbirlər görmüşdür. Bankların fiziki xəşlərin kreditləşdirilməsi ilə əlaqədar sosial məsuliyyətinin gücləndirilməsi çərçivəsində komissiyaların qurulması məqsədilə məzənnə riskinin tənzimlənməsi üçün istifadə olunan açıq valyuta müvəqqi nəmativə çevik tənzimlənmələri, Məzənnə korreksiyanı bəyənəlxalq rəqabətə uyğunlaşdırılması, bankların bəyənəlxalq rəqabətə uyğunlaşdırılması məqsədilə Mərkəzi Bank aktiviyyəti üzrə ehtiyatların tələfi xarici valyutaları yenidən iqtisadiyyatına qaytarmış, nəticədə iqtisadi subyektlərin balanslarının valyuta strukturu dəyişmişdir. Əhəlin xarici valyutada əmanətləri (ABŞ dolları ifadəsində) ilin əvvəlindən bir 40%-dən çox artaraq 5 mrd. ABŞ dolları olmuşdur.

Yararın qeyri valyuta bazarının məzənnəsinə yeni neft qiymətlərinə uyğunlaşdırılması zəruri etmişdir. Bunu nəzərə alaraq Mərkəzi Bankın İdarə Həyətli 21 dekabr 2015-ci il tarixində "üzən məzənnə" rejiminə keçid məqsədilə qərar qəbul etmişdir. Bu qərar manatın məzənnəsinin valyuta bazarında konjunktura uyğun yeni səviyyə formalaşmasını şərtləndirmişdir. Nəticədə manatın bütun tərəfdə ölkələrin valyutalarına nəzərən nominal kəfiyyətli məzənnəsi əhəmiyyətli ucuz-

